

Joca Zurc

Etični vidiki vrhunškega športa mladih: pregledna raziskava

Izvleček

Fenomen vrhunškega dosežka na vsakem področju človekove dejavnosti poraja vprašanja njegove prepoznavnosti in značilnih pristopov, ki vodijo do njegovega ustvarjanja. Slednje pa še toliko bolj prodre v ospredje, ko gre za ustvarjanje vrhunskih dosežkov pri otrocih in mladostnikih. Na eni strani gre za odgovornost družbe, da posameznikove potenciale razvije do največjega možnega maksimuma ter vzporedno na drugi strani za varovanje njegovih pravic, dostojanstva in zdravja. S pregledno raziskavo smo želeli ugotoviti, kakšni etični vidiki, etične dileme in konceptualne novitete se odpirajo pri razvoju mladih talentiranih športnikov. Uporabili smo tri različne pristope pregleda literature po avtorjih Grant in Booth (2009). Ugotovitve so osvetlile tri temeljne konceptualne pristope k obravnavi etičnih vidikov vrhunškega športa mladih: 1) dejavniki in tveganja razvoja mladih športnikov, 2) opredelitev etike v vrhunskem športu mladih ter 3) uresničevanje temeljnih pravic in dostojanstva mladih športnikov. Dobljeni rezultati kažejo na potrebo po razvoju standardiziranih pristopov k zagotavljanju dobrobiti mladih vrhunskih športnikov, ki bodo zmanjšali pritisk po zgodnji športni specializaciji.

Ključne besede: vrhunski šport, razvoj talentov, športna etika, dejavniki tveganja, zdravje.

Ethical perspectives of the elite youth sport: review study

Abstract

The phenomenon of the elite achievements raises a questions of its visibility and specific approaches of their creations at any area of the human activity. These features come to the foreground even stronger when the elite achievements are created by children and youth. At one side, the society is responsible to develop the full potential of individual athlete, and at the same time is crucial to protect athlete's right, dignity and health. The aim of our review study was to get insight into the ethical aspects, dilemmas and conceptual innovations of development young talented athletes. Three different literature review approaches by Grant and Booth (2009) were used. The study findings highlighted the three main conceptual approaches for addressing the ethical perspectives of the elite youth sport: **1) factors and risks of the young athletes' development, 2) defining ethics within the elite youth sport, and 3) implementation of the young athletes' basic rights and dignity. The establishment of the standardised approaches are necessarily to ensure the wellbeing of young top athletes and to reduce a pressure of the early specialisation in sport.**

Key words: elite sport, talent development, sports ethics, risk factors, health.

■ Uvod

Hitreje, višje, močnejše (lat. *Citius, Altius, Fortius*) – moto Olimpijskih iger, ki poganja in ustvarja vrhunske dosežke. Nikoli do kraja pojasnjeni fenomen vrhunškega dosežka, ki ne glede na področje človekovega udejstvovanja poraja vprašanja njegove prepoznavnosti, značilnosti ter pristopov, ki vodijo do njegovega ustvarjanja. Gre za etično vprašanje, ki je zlasti občutljivo in pereče na področju vrhunškega športa in to še toliko bolj, ko so izvajalci vrhunskih dosežkov otroci in mladostniki. Gre za rizično ranljivo skupino, ki ji ob temeljnih človekovih pravicah pripadajo tudi specifične pravice, izpostavljene v mednarodni listini Konvencije Združenih narodov o otrokovih pravicah (*Convention on the Rights of the Child*, 1989), katere temeljni namen je zagotoviti vsakemu otroku skladen in zdrav razvoj ter ga varovati pred kakršnim koli škodovanjem.

McNamee (2015) izpostavlja, da med pomembne etične vidike zagotovo sodi obravnava otrokovih pravic in njihova morebitna zloraba z namenom doseganja vrhunskih športnih dosežkov. Kljub različnim pogledom avtorjev na tem področju, navaja McNamee (2015), obstaja skupno strinjanje, da imajo zunanje blaginje športa, kot so denar, slava in medijska popularnost, negativni učinek na etiko v športu. Šport tako ob pozitivnih vidikih za posameznikovo zdravje in razvoj predstavlja tudi okolje tveganja, v katerem se lahko mladi športniki soočajo z negativnimi izkušnjami, brez upoštevanja njihove integritete, razvojnih in zdravstvenih potreb (Caine, Russell in Lim, 2013; Collins, 2012; Ghaye, Lee, Shaw in Chesterfield, 2009; Léglise, 1997; Papaefstathiou, Rhind in Brackenridge, 2012). Avtorica Lang (2010) se sprašuje, ali je raven dnevnega treninga sploh zdrava za mlade športnike oziroma ali ne gre na tem področju samo za moderno obliko zlorabe otroka športnika, ki je postala

Olimpijske igre mladih – zahtevajo prenovno etične odgovornosti in varovanja pravic športnikov
(Pridobljeno 1. 4. iz <http://www.fis-ski.com/news-multimedia/news/article=ioc-approves-recommendations-for-new-youth-olympic-games-strategic-goals.html>).

tako sprejeta in samoumevna, da jo več niti ne opazimo. Filozofija športa kot disciplina, ki pod vprašaj postavlja pravico do obstoja svojega objekta proučevanja, torej samega športa, pri čemer kritizira slab šport in promovira dober šport ter kot taka predstavlja kritično teorijo športa (Kreft, 2015), je vsekakor na mestu, ko gre za proučevanje vrhunškega športa mladih.

V naši raziskavi smo se posvetili proučevanju etičnih vidikov vrhunškega športa mladih. S teoretskim pristopom filozofije športa smo kritično pregledali, analizirali, ovrednotili in sintetizirali obstoječe dokaze in razprave na temeljno raziskovalno vprašanje, kakšne etične dileme se odpirajo v vrhunskem športu mladih, kakšne konceptualne novitete prinaša aktualna literatura ter kje so odprti etični vidiki razvoja mladih talentiranih športnikov.

Metode

Izvedena raziskava temelji na teoretičnem metodološke pristopu. Uporabili smo tri različne pristope pregleda literature po avtorjih Grant in Booth (2009), ki sta na osnovi pregledne študije z metodologijo SALSA (angl. Search, Appraisal, Synthesis, Analysis oz. Iskanje, Ocenjevanje, Sinteza, Analiza) ugotovila 14 različnih vrst pregledov literature. Kot prvo smo uporabili pristop kritičnega pregleda literature (angl. *critical review*), s katerim smo opravili obsežno iskanje relevantnih različnih virov ter ob samem opisu izbranih enot vključili tudi analizo njihovih konceptualnih inovacij. Pri izboru literature smo sledili načelom metodološkega pristopa pregleda literature (angl. *literature review*) z vidika verodostojnosti, aktualnosti in izvedenih recenzentskih postopkov vključenih objav. Z vidika sinteze zbranih podatkov pa smo uporabili narativni pregled (angl. *narrative review*). Dobljene ugotovitve smo organizirali glede na njihovo konceptualno povezanost in jih predstavili v obliki treh samostojnih tematskih sklopov.

Za iskanje najbolj relevantnih virov s področja proučevane tematike smo uporabili različne baze podatkov, kot so arhivi revij s faktorjem vpliva iz področja filozofije športa (*Journal of the Philosophy of Sport, Sport, Ethics and Philosophy*), nadalje znanstvene monografije priznanih založb (npr. Routledge) ter baze podatkov revij *Web of Science, PubMed, SpringerLink, EBESCOhost in COBISS*. Iskanje, ki je potekalo v mesecu decembru 2017, ni bilo omejeno z vidika

leta objave del kot tudi ne z vidika vrste objave. Temeljni kriterij je bil obravnavana etičnih vidikov vrhunškega športa otrok in mladostnikov ter aktualnost objave. Vsa vključena dela so bila tudi recenzirana. Za iskanje smo uporabili naslednje ključne besede: etika, dejavniki tveganja, etika maksimuma, vrhunski šport, otroci, mladi, razvoj talentov, vrhunski dosežek, otrokove pravice (angl. *ethics, risk factors, ethics of maximum, elite sport, children, youth, talent development, elite achievement, children's rights*). Raziskave je bila izvedena v skladu s sprejetimi etičnimi standardi raziskovanja, vključno z Helsinško-Tokijsko deklaracijo.

Rezultati

Dobljene ugotovitve pregleda literature so izpostavile tri osrednje teme oz. konceptualne pristope k obravnavi etičnih vidikov v vrhunskem športu otrok in mladostnikov: 1) dejavniki razvoja mladih športnikov in vpliv dejavnikov tveganja; 2) etična opredelitev vrhunškega športa mladih ter 3) uresničevanje temeljnih pravic in dostojanstva mladih vrhunskih športnikov.

Dejavniki in tveganja razvoja mladih športnikov

Vsaka športna izvedba je kompleksen pojav ter nastopa kot posledica številnih genetskih in okoljskih dejavnikov od trenutka zasnove giba pa vse do njegove izvedbe, zato je pomembno razlikovanje med različnimi dejavniki kot tudi poznavanje njihove povezanosti, saj športnik razvije svoj talent skozi kompleksno interakcijo genov in okolja. Slednja poteka vse od razvoja temeljnih gibalnih sposobnosti in spretnosti do specifičnih treningov ter učenja določenih tehnik in taktik v izbranem športu (Loland, 2015). Ko gre za razvoj genetskih predispozicij v ugodnem okolju, poteka športnikov razvoj uspešno, brez negativnih vplivov na njegovo telesno in duševno zdravje. Problem pa nastane, ko so športniki žrtve manipulacij, izkoriščanosti ali izpostavljenosti pretiranim tveganjem (Murray, 2015). Pomanjkanje znanja in ozaveščenosti o razvojnih vprašanjih vodi k postavljanju nerealnih in nezdruživih telesnih in psiholoških zahtev pred mladega športnika (Tofler, Stryer, Micheli in Herman, 1996). Lang (2010) označi prisilo športnikov k uspehu kot eno izmed oblik mobinga oz. trpinčenja, ki je rezultat zlorabe moči trenerjev in staršev, ki jim mladi športniki najbolj zaupajo. Podobno navajajo Buchholz, Mack, McVey, Feder in Barrowman (2008), da se med trenerjem in športnikom vzpostavi odnos popolnega zaupanja, ki lahko v primeru negativnih vplivov vodi k pojavu zlorab. V raziskavi Gustafsson, Kenttä, Hassmen in Lundqvist (2007) so na vzorcu 980 športnikov v 29 različnih športih ugotovili, da se povečana izgorelost pojavlja pri 1 % do 9 % športnikov, pri čemer je enakovredno prisotna tako v timskih kot tudi v individualnih panogah. Murray (2015) nadalje navaja, da so uspešni športniki pogosto tarča izkoriščanj s strani posameznikov, ki se želijo okoristiti z njihovimi povezavami z namenom dviga lastnega ugleda ali celo finančnih sredstev.

Da so danes vrhunski šport in njegovi osrednji akterji, športniki, predmet manipulacije, lepo dokazuje razmah genetskih testiranj za odkrivanje športnih talentov. Avtorica Camporesi (2015) opozarja, da kljub cenovni dostopnosti in zagovarjanju prednosti zgodnjih informacij o otrokovi genetski predispoziciji kot osnovi za načrtovanje treningov in programov, navedeni testi v največjem številu primerov zavajajo javnost in se neupravičeno sklicujejo na znanstvene dosežke, saj je njihova napovedna vrednost zelo niz-

ka, lahko tudi samo 2 %. Zaključevanja so narejena brez veljavnih eksperimentalnih podatkov in brez eksterne veljavnosti.

Med negativnimi pastmi na poti do zmage v športu pa osrednje mesto prav gotovo zaseda doping. Seznam kritik proti dopingju je obsežen in so si med seboj lahko celo nasprotujoče. V najširšem pomenu predstavlja doping uporabo kakšnih koli sredstev ali tehnologije v športu, katerih namen je izboljšati učinkovitost nad sprejetimi omejitvami, kar vodi v ogrožanje športnikovega zdravja in dehumanizacije športa (Murray, 2015). Avtor se v svojem eseju poigra z diametralno nasprotnima konceptoma zagovarjanja in preprečevanja dopinga v športu. Na eni strani je doping samo eno izmed področij znanosti v športu, ki želi maksimirati človeške športne zmogljivosti. Športniki, ki so podvržejo različnim pristopom dopinga, kot je transfuzija krvi, injiciranje substanc in manipuliranje hormonov, bi s tega vidika morali biti deležni občudovanja za svojo discipliniranost in voljo, da sprejmejo takšno tveganje za svoje življenje za namenom doseganja določenega cilja. Na drugi strani pa koncept proti dopingju v ospredje postavlja širok razpon moralno nesprejemljivih vedenj in napačnih odločitev. Zelo malo etičnega premisleka je bilo doslej namenjenega tudi korupciji v športu, ki predstavlja poleg dopinga največjo grožnjo športni integriteti v prihodnosti (McNamee, 2015).

Med ključnimi dejavniki razvoja vrhunškega športnika je nadalje visoko usposobljen trener, ki zna s pomočjo znanja, ustvarjalnosti ter osebnostnih lastnosti izbirati metode in sredstva učinkovanja na športnika, ki ga bodo popeljala proti najvišjim športnim dosežkom (Jošt in Vodičar, 2014). Ker imajo trenerji neposreden vpliv na športnika, so v dobrem položaju, da delujejo v zgodnjih intervencijskih aktivnostih varovanja športnikovega zdravja in razvoja (Lassiter in Watt, 2007). Ghaye s sodelavci (2009) je v svoji raziskavi na primeru kratkih intervjujev s športniki ugotovil, da kakovostni pristop k razvoju otrokovega talenta pomeni dodano vrednost k vrednotam tekmovalnosti in zmage. Jošt in Vodičar (2014) izpostavljata temeljne etične vrednote, ki naj bi jim sledil trener pri svojem delu, kot so dobrota, pravičnost, poštenost in resničnost.

Pa vendarle se etične vrednote in moralno delovanje posameznika spreminjajo tudi glede na družbeno-ekonomske procese, zato je ključno družbeno vzdušje (Hosta, 2006), v katerem trener deluje. Trener je v družbenem precepu med pritiski delodajalcev in športne javnosti, ki od njega zahtevajo rezultate, ter dolžnostjo, da vzgaja športnike v celostne osebnosti (Jošt in Vodičar, 2014). Pozabiti pa ne velja še na tretjega akterja etičnega delovanja pri razvoju mladih športnikov, to je občinstvo. Dialog v športu je pravzaprav igra v troje. Lyotard (2003) navaja, da je uspešnost šele v očeh tretjega znamenje resničnega. Občinstvo, postavljeno v položaj tretjega, je pozvano, da priča in razsodi, ali je ta ali on vrhunski športni dosežek ustrezen ali ne.

Etika v vrhunskem športu otrok in mladostnikov

Etika je temelj človekovega odnosa do sebe in sveta, ki ga usmerja k pravilnemu delovanju in mu omogoča človeka dostojno življenje. Ker pa se spoštovanja načel človeškega dostojanstva lahko posameznik nauči samo ob sodelovanju z drugimi, je etika utemeljena na vzajemnem sodelovanju vseh vpletenih in kot temeljna človeška dejavnost usmerja vso posameznikovo delovanje ter omogoča uresničenje posameznika kot umskega bitja (Juhant, 2009). Danes ni ene univerzalne, za vse veljavne etike, temveč obstaja več različnih oblik etike. Šumič-Riha (2012) navaja tri temeljne paradigme etike:

Pri razvoju športne nadarjenosti je potrebno upoštevati razvojne potrebe ter zagotavljati telesno in duševno zdravje otroka (Pridobljeno 1. 4. 2018 iz <http://www.wholechildsports.com/2017/06/15/bullying-youth-sports-dehumanizes-us/>)

- partikularistična etika sreče oziroma etika zmernosti;
- univerzalistična etika zakona oziroma etika maksimuma;
- etika minimuma kot napoved prihodnje etike.

Posvetimo in opredelimo temeljne značilnosti vsake izmed navedenih temeljnih konceptov etike po filozofinji Šumič-Riha (2002, 2012). Etika prave mere je etika realnega in se kaže kot zaupanje realnemu oziroma zaupanje zapovedi v rečeh in objektih. Etika prave mere je tako etika ugodja ali etika sreče. Prehod čez mejo ugodja, ki je lahko posledica bodisi čezmerne vrline bodisi izprinenosti, zahteva držo izjemnega poguma, ki ni dana vsakomur, da prebije pregrado udobja. Etika, ki ne pozna in ne prizna nobene mere in meje, je etika maksimuma. Ta od posameznika zahteva, da maksimalno realizira tisto, česar je zmožen. Pri tem gre posameznik prek svojih meja, prek človeške narave, da pokaže, da je zmožen nezmožnega. Etiko maksimuma ne zaustavi nobena prepoved, edina pot je vedno dlje in vedno bolj se gnati.

V trenutku, ko paradigmo etike prave mere oz. etike sreče zamenja etika maksimuma, postane sreča iluzija. Pri etiki maksimuma ni objekta, ki bi lahko zadovoljil posameznika. Užitek je v tem primeru samo-destruktiven, ker posameznika izolira in podreja ter od njega zahteva absolutno žrtvovanje, ki je indiferentno od njegove dobrobiti. Pa vendarle je posameznik srečen le, če ne izda svoje volje, pa čeprav je za njeno uresničitev pripravljen žrtvovati vse, tudi samega sebe (Šumič-Riha, 2002). Slednje je tako dobro prepoznavna značilnost vrhunškega športa pod sloganom »zmaga za vsako ceno«, ki se odraža v odnosu med vrhunskim športnikom in njegovim trenerjem.

Med različnimi vrstami etike velja nadalje izpostaviti etiko športa, ki se je po navedbah Hoste (2006) razvila kot najbolj izpostavljena veja filozofije športa. Hosta (2007) opozarja, da je vrhunski šport stalno preseganje sebe in drugih skozi tako imenovani »gibalni eksces«, ki pa je močno oddaljen od zadovoljevanja osnovnih oz. naravnih človekovih potreb po gibanju. Temeljni zakon vrhunškega športa je zakon zmage, kar pomeni, da je zmaga edino, kar šteje. V vrhunskem športu je vsak udeleženec v tekmovalnem odnosu z drugimi, s ciljem pridobiti koristi, ki jih prinaša užitek ob zmagi, status ali materialne dobrine. V tem okolju pa altruistična dejanja in iskreni »fair play« niso uresničljivi.

Uresničevanje temeljnih pravic in dostojanstva mladih vrhunskih športnikov

Deklaracije in konvencije o človekovih pravicah naj bi varovale posameznika in njegovo osebnost pred kakršnim koli škodovanjem. Pa vendarle je človekovo dostojanstvo predmet konkretnih odločitev, ki temeljijo na konkretnih zgodovinskih in kulturnih okoliščinah ter konkretnih dejanjih, zato je težko vpeljati univerzalna pravila človeške moralnosti, ki bi dala smernice, kako ravnati v posamezni situaciji (Schürmann, 2012). Osrednja težava realizacije človekovih pravic je ravno v dejstvu, da naslavlja posameznika v odnosu do sveta. Implementacija uresničevanja človekovih pravic pa poteka v konkretnih okoliščinah, kjer je realizacija posameznikovih pravic omejena z danimi možnostmi. Spoštovanje posameznikovih pravic v športu je tako podrejeno tekmovalnim dosežkom. V tem kontekstu je zagotavljanje pravic v športu oz. »fair play« v dialektičnem nasprotju s temeljnimi človekovimi pravicami. »Če bi bili športni nasprotniki enaki v materialnem smislu, potem ne bi potekalo med njimi nobenega tekmovanja. Materialne razlike morajo biti take in samo take, da so primerljive s tekmovalčno izvedbo in dosežki« (Schürmann, 2012, 147). Podobno avtor Simon (2016) med petimi najpomembnejšimi področji vrhunškega tekmovalnega športa, ki zahtevajo obravnavo in kritično refleksijo s področja etike, izpostavlja spoštovanje človekovih pravic, zlasti z vidika njihovega kršenja, ki vodi v nasilje in tveganja za zdravje športnikov.

Ilundáin-Agurruza in Hata (2015) na osnovi principov vzhodne filozofije poudarjata, da je pomembno sodelovati v športu v povezavi z dolžnostjo in ne samo z zmagovanjem. Vzhodna filozofija poudarja psihosomatsko enotnost in kompleksnost skupnega delovanja telesa in duha, kjer so razlogi in emocije usklajeni ter integrirani v najboljšem pomenu besede. Navedeni pristop poudarja spontanost, delovanje brez navora, ki spodbuja, da stvari potekajo svojo naravno pot. Avtorja navajata, da v primerih, ko športnik trenira preveč in gre čez mejo zmogljivosti svojega telesa, pride do pretreniranosti, ki ima negativne posledice na športni izvedbi, telesnem zdravju in duševnem počutju. Na drugi strani pa športnik, ki pri treningu posluša svoje telo, stremi k temu, da se napreza, ko se počuti močnega, oz. počiva, ko se počuti utrujenega. Navedeni pogled vzhodne filozofije na telo daje smisel sestvu ter pomeni pritiutež zahodnemu konceptu vrhunškega športa.

Razprava

Naša raziskava, s katero smo proučevali aktualne dokaze in razprave, ki zadevajo fenomen etičnih vidikov vrhunškega športa otrok in mladostnikov, je osvetlila tri temeljne konceptualne pristope k obravnavi etičnih vidikov in dilem razvoja mladih talentiranih športnikov. Kot prvi in najmočnejši pristop po številu analiziranih aktualnih virov in konceptov so se pokazali dejavniki in tveganja pri razvoju mladih športnikov, drugi koncept predstavlja opredelitev etike v vrhunskem športu mladih ter tretji koncept uresničevanja pravic mladih športnikov.

Kljub dejstvu, da se pogled na sam koncept vrhunškega dosežka spreminja in je posledica sprememb in razvoja posamezne športne panoge, pa je za doseganje vrhunskih dosežkov med številnimi dejavniki naprej neobhodno potrebna nadpovprečna nadarjenost posameznika za premagovanje telesnih in psihičnih naporov, ki jih zahteva vrhunski šport. Če ta pogoj ni izpolnjen, se

odpira prostor tveganjem za pojav zlorab. Lang (2010) izpostavlja, da zgodnja identifikacija in specializacija talentov v športu omejuje otrokove izkušnje za drugo udejstvovanje, saj se vse aktivnosti vrtijo okoli enega športa. Glavno odgovornost za navedeno stanje pripisuje pohlepu trenerjev po osvojitvi zlatih odličij, pri čemer se ne upoštevajo starostne omejitve. Zgodnja specializacija otrok v vrhunskem športu se ne dogaja samo v športih, ki prednost dajejo drobnim nerazvitim telesom, kot so športna gimnastika ali jezdeci hitrostnih konjskih dirk, temveč se pojavlja tudi v nogometu, plavanju in zimskih športih. Avtorica navaja številne primere najboljših svetovnih športnikov iz različnih disciplin, ki so vsi začeli zelo mladi, čeprav pri tem poudarja, da zgodnja specializacija oz. začetek sistematičnega treninga v zgodnji starosti ni zagotovilo za prihodnji športni uspeh. Pa vendarle ob tem ne moremo mimo dejstva, da številni primeri »vrhunskih otrok« privlačijo in vodijo k posnemanju zgledov ter k poizkusom preseči najmlajše prvake sveta.

Uresničevanje temeljnih pravic in dostojanstva mladih športnikov se je v naši raziskavi pokazalo kot eno izmed osrednjih področij etičnega delovanja v vrhunskem športu. Aktualna spoznanja so izpostavila zahtevnost uresničevanja posameznikovih pravic v konkretnih okoliščinah, zlasti ko so v ospredju tekmovalni dosežki, pomen kritične refleksije kršenja pravic in tveganj za dobrobit športnika, ter usmerjenost v prihodnost z vidika enotnega delovanja telesa in duha, ki spodbuja naravni potek in spontanost športnika, da prisluhne svojemu telesu. Schürmann (2012) v duhu spoštovanja človekovih pravic poudarja, da se športnik ne bi smel popolnoma žrtvovati za zmago, temveč samo dati od sebe najboljše kot lahko v dani situaciji. Slednja misel je v skladu z utemeljitvami filozofinje Šumič-Riha (2002, 2012), ki navaja, da se bo etika maksimuma, ki ne prizna nobene meje in od športnika zahteva popolno žrtvovanje, tudi njegovega zdravlja in življenja, v prihodnosti postopoma umaknila in dala prostor bolj realistični etiki minimuma, ki ima poslanstvo v varovanju posameznika in njegovega življenja, spoštovanju solidarnosti, človekovih pravic, komunikacije in pravičnosti. Etika prihodnosti vrhunškega športa se tako kaže v kulturah gibanja, ki ne merijo dosežkov posameznika, temveč spoštujejo njegovo izvedbo, kjer ni želje po dosežkih v smislu biti boljši od drugih. »V vsakem posamezniku je namreč možno najti nekaj posebnega, kar pa predstavlja jedro samega dostojanstva – neprecenljiva vrednost in nezamenljivost vsakega posameznika« (Schürmann, 2012, 146).

Dobljene ugotovitve naše raziskave so aktualne za Olimpijske igre mladih, namenjene tekmovalni športnikov v starosti od 15. do 18. leta, ter prispevajo k priporočilom Olimpijske Agende 2020. Slednja poudarja, da je potrebna temeljita analiza Olimpijskih iger mladih kot tudi prenova olimpijskega »Code of Ethics« z vidika transparentnosti in odgovornosti do varovanja ter uresničevanja pravic in blagostanja športnikov (*Olympic Agenda 2020*, 2014). Na osnovi dobljenih ugotovitev se odpirajo priložnosti za prihodnja empirična raziskovanja in teoretske razprave na področju dejavnikov tveganja, etičnih dilem in pravic mladih športnikov.

Naša raziskava ima tudi določene metodološke omejitve. Uporabljen je bil kritični pregled literature, ki ima po avtorjih Grant in Booth (2009) pomembno vrednost v smislu poizkusa identificirati vso dostopno aktualno literaturo s področja proučevane tematike, pa vendar na drugi strani ta pristop ne predpisuje sistematiziranih načinov iskanja literature, sinteze in analize, kot tudi ne ocenjevanja kakovosti raziskav. Kritični pregled literature v prvi vrsti služi

združitvi virov na določeno temo, v našem primeru etičnih vidikov vrhunškega športa mladih. Pri tem pa je interpretacija analiziranih virov nujno subjektivna in dobljene ugotovitve predstavljajo zgolj izhodišča za prihodnje evalvacije in raziskovanja.

■ Zaključek

Dobljeni rezultati kažejo na potrebo po razvoju standardiziranih pristopov k zagotavljanju dobrobiti mladih vrhunskih športnikov. Stremeti je potrebno k doseganju polnoletnosti za nastope v članskih kategorijah, kar bo zmanjšalo pritisk po zgodnji specializaciji in vrhunskih dosežkih v obdobju pred adolescenco, ko otrokovo telo ni ne telesno ne duševno doraslo za napore, ki jih zahteva vrhunski tekmovalni šport.

Opomba

Prispevek predstavlja rezultate doktorske disertacije z naslovom »Etična vprašanja vrhunskih dosežkov otrok«, ki jo je avtorica zagovarjala na Oddelku za filozofijo, Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani (2015).

■ Literatura

- Buchholz, A., Mack, H., McVey, G., Feder, S. in Barrowman, N. (2008). BodySense: an evaluation of a positive Body Image Intervention on sport climate for female athletes. *Eating Disorders*, 16(4), 308–321.
- Caine, D. J., Russell, K. in Lim, L. (2013). *Handbook of Sports Medicine and Science: Gymnastics*. Oxford: John Wiley & Sons, Ltd.
- Camporesi, S. (2015). Bioethics and sport. V M. McNamee in W. J. Morgan (ur.), *Routledge Handbook of the Philosophy of Sport* (str. 81–97). London & New York: Routledge.
- Collins, T. (2012). The impact of child protection on high-performance British gymnastics. V C. H. Brackenridge, T. Kay in D. Rhind (ur.), *Sport, Children's Rights and Violence Prevention: A Sourcebook on Global Issues and Local Programmes* (str. 94–98). London: Brunel University Press, Brunel University.
- Convention on the Rights of the Child: General Assembly Resolution 44/25*. (1989). New York: United Nations General Assembly. Pridobljeno 9. 9. 2015 iz <http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx>
- Ghaye, T., Lee, S., Shaw, D. J. in Chesterfield, G. (2009). When winning is not enough: Learning through reflections on the »best-self«. *Reflective Practice*, 10(3), 385–401.
- Grant, M. J. in Booth, A. (2009). A typology of reviews: an analysis of 14 review types and associated methodologies. *Health Information and Libraries Journal*, 26(2), 91–108.
- Gustafsson, H., Kenttä, G., Hassmen, P. in Lundqvist, C. (2007). Prevalence of burnout in competitive adolescent athletes. *Sport Psychologist* 21(1), 21–37.
- Hosta, M. (2006). Etična odgovornost strokovnih delavcev v fitnesu. V B. Sila (ur.), *Zbornik prispevkov IV. kongresa Fitnes zveze Slovenije* (str. 29–32). Ljubljana: Fitnes zveza Slovenije.
- Hosta, M. (2007). *Etika športa: Manifest za 21. stoletje*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport, Inštitut za šport.
- Ilundáin-Agurruza, J. in Hata, T. (2015). Eastern philosophy. V M. McNamee in W. J. Morgan (ur.), *Routledge Handbook of the Philosophy of Sport* (str. 98–114). London & New York: Routledge.
- Jošt, B. in Vodičar, J. (2014). *Športni učitelj in trener*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport.
- Juhant, J. (2009). *Etika I: Na poti k vzajemni človeškosti*. Ljubljana: Študentska založba.
- Kreft, L. (2015). The radical critique of sport. V M. McNamee in W. J. Morgan (ur.), *Routledge Handbook of the Philosophy of Sport* (str. 218–237). London & New York: Routledge.
- Lang, M. (2010). Intensive training in youth sports: A new abuse of power? V K. K. P. Vanhoutte, G. Fairbairn in M. Lang (ur.), *Bullying and the Abuse of Power: Critical Issues* (str. 57–64). Oxford: Inter-Disciplinary Press.
- Lassiter, J. W. in Watt, C. A. (2007). Student coaches' knowledge, attitudes, skills, and behaviors regarding the Female Athlete Triad. *Physical Educator*, 64(3), 142–151.
- Léglise, M. (1997). *The protection of young people involved in high-level sport*. Strasbourg: Committee for the Development of Sports, Council of Europe.
- Loland, S. (2015). Fair Play. V M. McNamee in W. J. Morgan (ur.), *Routledge Handbook of the Philosophy of Sport* (str. 333–350). London in New York: Routledge.
- Liyotard, J. F. (2003). *Navzkrižje*. Ljubljana: Založba ZRC, Filozofski inštitut Znanstvenoraziskovalnega centra SAZU.
- McNamee, M. (2015). Ethics and sport. V M. McNamee in W. J. Morgan (ur.), *Routledge Handbook of the Philosophy of Sport* (str. 131–141). London & New York: Routledge.
- Murray, T. H. (2015). Doping and anti-doping: an inquiry into the meaning of sport. V M. McNamee in W. J. Morgan (ur.), *Routledge Handbook of the Philosophy of Sport* (str. 315–332). London & New York: Routledge.
- Olympic Agenda 2020: 20+20 Recommendations*. (2014). Lausanne: International Olympic Committee.
- Papaefstathiou, M., Rhind, D. in Brackenridge, C. H. (2013). Child protection in ballet: experiences and views of teachers, administrators and ballet students. *Child Abuse Review*, 22(2), 127–141. Pridobljeno 15. 3. 2015 iz <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/car.2228/abstract>
- Schürmann, V. (2012). Sports and Human Rights. *Journal of the Philosophy of Sport and Physical Education*, 34(2), 143–150.
- Šumič Riha, J. (2012). Ko je avtoriteta brez jamstva in pravilo brez opore... in ko literatura postane učiteljica filozofije. *Literatura*, 24(250), 302–319.
- Šumič-Riha, J. (2002). *Mutacije etike: od utopije sreče do neozdravljive resnice*. Ljubljana: Založba ZRC, Filozofski inštitut Znanstvenoraziskovalnega centra SAZU.
- Tofler, I. R., Stryer, B. K., Micheli, L. J. in Herman, L. R. (1996). Physical and emotional problems of elite female gymnasts. *The New England Journal of Medicine*, 335(4), 281–283.
- Zurc, J. (2015). *Etična vprašanja vrhunskih dosežkov otrok*. Doktorska disertacija, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za filozofijo.

doc. ddr. Joca Zurc, JSPS International Research Fellow
Okayama University, Graduate School of Education, Japonska
joca.zurc@guest.arnes.si